



Cyngor Gwynedd

Strategaeth Toiledau Lleol

Mai 2019



1. Cefndir

Cytunodd Llywodraeth Cymru i fabwysiadu Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) ym Mai 2017. Daw'r Ddeddf ag ystod o gamau gweithredu ymarferol ynghyd ar gyfer gwella a diogelu iechyd. Mae Rhan 8 y Ddeddf yn cyflwyno gwaith darparu toiledau, a strategaethau toiledau lleol yn benodol. O safbwynt cyfleusterau cyhoeddus, nod cyffredinol y ddeddfwriaeth yw sicrhau bod pob awdurdod lleol yng Nghymru yn asesu anghenion eu cymunedau o ran toiledau ac yna'n defnyddio dull strategol a thryloyw i ddiwallu'r angen hwnnw yn y modd gorau posib.

Nid bwriad Rhan 8 y Ddeddf yw atal awdurdodau lleol rhag gwneud penderfyniadau y mae angen iddynt eu gwneud yn ystod eu gweithgarwch, a allai gynnwys penderfyniadau i gau rhai cyfleusterau toiledau cyhoeddus traddodiadol neu adeilad pan fo hynny'n briodol. Yn hytrach, ei bwriad yw gwella'r modd y caiff darpariaeth ei chynllunio er mwyn sicrhau bod unrhyw benderfyniadau o'r fath yn cael eu gwneud yng nghyd-destun cyffredinol y gwaith o ddiwallu'r anghenion y mae awdurdodau lleol wedi'u hadnabod mewn cymunedau. Bydd dull strategol hefyd o gymorth i liniaru unrhyw effeithiau negyddol newidiadau i'r ddarpariaeth.

Mae gan awdurdodau lleol yng Nghymru gyfrifoldeb i:

- Asesu'r angen am ddarpariaeth toiledau yn eu cymunedau;
- Cynllunio i ddiwallu'r anghenion hynny;
- Llunio strategaeth toiledau lleol; a
- Adolygu'r strategaeth, diweddarau a chyhoeddi unrhyw ddiwygiadau.

Bydd Cyngor Gwynedd felly yn unol â'r argymhellion hyn yn mynd ati i fynd i'r afael gydag anghenion y gymuned ac i wella safonau cyfleusterau cyhoeddus sydd dan reolaeth yr awdurdod lleol.

2. Cyflwyniad

Ein nod yn y strategaeth hon yw sicrhau ein bod yn parhau i gwrdd ag anghenion pobl Gwynedd er gwaethaf y ffaith fod adnoddau'r Cyngor yn prinhaus. Y pwyslais yn y strategaeth hon fydd sicrhau fod gan Wynedd ddarpariaeth ddigonol i'r dyfodol a'n bod yn gallu gweithio'n agos gyda'n rhanddeiliaid i ddarparu modelau darparu amgen er mwyn llwyddo i gyflawni hyn.

Mae'r strategaeth hefyd yn cael ei pharatoi mewn cyfnod o gyni ariannol ac felly mae'n rhaid rhoi ystyriaeth i'r cyd-destun hwnnw. Mae darpariaeth cyfleusterau cyhoeddus yn darparu'r seilwaith sydd ei angen i hwyluso mwynhad o ardaloedd yng Ngwynedd gan drigolion ac ymwelwyr. Gallant fod ag effaith sylweddol ar gyfforddusrwydd unigolion a theuluoedd sy'n ymweld â manau cyhoeddus yn yr ardal a'u canfyddiad o Wynedd fel lle dymunol i ddod i ymweld.

Mae mynediad i gyfleusterau toiled yn bwysig i bob rhan o'r boblogaeth ac nid dim ond i bobl hŷn. Yn aml, bydd diffyg toiledau cyhoeddus yn cael ei roi fel rheswm pam fod pobl hŷn yn mynd yn ynysig yn gymdeithasol a gall hyn wedyn achosi unigrwydd. Er hynny, mae llawer o bobl (yn cynnwys pobl iau, teuluoedd a phobl o bob oedran gydag anabledd neu gyflwr iechyd) angen mynediad i gyfleusterau toiled ac yn aml gall diffyg darpariaeth arwain atynt yn cyfyngu ar eu cyswllt cymdeithasol gydag eraill.

Er bod Bil Iechyd y Cyhoedd (Cymru) yn canolbwyntio ar 'Ddarpariaeth Toiledau', nid yw darpariaeth cyfleusterau cyhoeddus gan awdurdod lleol ar hyn o bryd yn ddyletswydd statudol.

Yn gynyddol mae'r Cyngor yn wynebu heriau i gynnal safonau cynnal a chadw darpariaeth toiledau a glanhau oherwydd yr arian cyfyngedig a'r pwysau ar adnoddau ond serch hynny, Gwynedd yw'r ail uchaf o ran nifer y toiledau gaiff eu cynnal gan gynghorau yng Nghymru.

3. Amcanion y strategaeth hon

Nod y strategaeth yw cwrdd ag anghenion trigolion ac ymwelwyr â Gwynedd drwy ddarparu:-

- Darpariaeth o gyfleusterau glân, diogel wedi eu cynnal yn briodol;
- Uchafu'r argaeledd toiledau drwy bartneriaeth gyda'r Cyngor a darpariaeth arall;
- Hysbysu a hyrwyddo gwybodaeth am ddarpariaeth toiledau drwy wefannau a chyfryngau eraill;
- Cyfleusterau sy'n hawdd dod o hyd iddynt gydag arwyddion cyfeirio da ac arwyddion gwybodaeth cyfleusterau unigol;
- Asesu argaeledd a dosbarthiad cyfleusterau yn seiliedig ar alw;
- Darpariaeth addas o fewn y gyllideb sydd ar gael.

4. Sut y cafodd y strategaeth ei datblygu?

Mae'r strategaeth yn ymgorffori'r adborth a gafwyd o ymarfer ymgynghori cyhoeddus a gynhaliwyd yn ystod Tachwedd a Rhagfyr 2018. Lluniwyd yr ymgynghoriad i asesu anghenion y trigolion a'r bobl hynny sy'n ymweld neu'n gweithio yng Ngwynedd. Defnyddiwyd yr atebion a gafwyd i gyfarwyddo cynnwys y strategaeth ddrafft.

Mae'r strategaeth hefyd yn cyd-fynd gyda blaenoriaethau a gwasanaethau eraill y Cyngor gan gyfrannu at ein gwledigaeth fel Cyngor i gefnogi pobl Gwynedd i ffynnu ac i fyw bywydau llawn yn eu cymunedau, mewn sir sydd yn un o'r siroedd gorau i fyw ynddi.

Wrth ddatblygu'r strategaeth hon rhaid i'r Cyngor roi ystyriaeth lawn i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Nod y Ddeddf yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'n gwneud i awdurdodau lleol feddwl mwy am yr hirdymor, cydweithio'n well â phobl a chymunedau ac â'i gilydd, ceisio atal problemau, a gweithredu mewn modd mwy cydgysylltiedig. Mae'r Ddeddf hefyd yn gosod 'egwyddor datblygiad cynaliadwy' sy'n rhoi gwybod i sefydliadau sut i fynd o'i chwmpas hi i gwrdd â'u dyletswydd o dan y Ddeddf, sy'n golygu bod yn rhaid i Gyngor Gwynedd weithredu mewn modd mwy cynaliadwy.

Mae'r Strategaeth Toiledau Lleol yn ymgorffori'r pum ffordd o weithio mae'n ofynnol i Gyngor Gwynedd eu dilyn i sicrhau ein bod yn datblygu strategaeth gynaliadwy:

- Ystyried pwysigrwydd cydbwysu anghenion byr dymor gyda'r angen hefyd i ddiogelu'r gallu i fodloni anghenion hirdymor;
- Gweithredu mewn modd integredig;
- Cydweithio ag eraill er mwyn dod o hyd i atebion cynaliadwy;
- Cynnwys pobl yn y penderfyniadau fydd yn effeithio arnynt; a
- Gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu.

5. Adolygu'r Strategaeth

Bob dwy flynedd bydd Cyngor Gwynedd yn paratoi adroddiad cynnydd interim yn nodi'r camau a gymerwyd yn unol â'i strategaeth gan ddechrau o ddyddiad y strategaeth olaf a gyhoeddwyd. Cyhoeddir adroddiad cynnydd interim cyn pen chwe mis o ddiwedd dyddiad y cyfnod o ddwy flynedd. Felly, yn dilyn cyhoeddiad ym Mai 2019, cynhelir adolygiad cyn diwedd Mai 2021 a'i gyhoeddi cyn diwedd Tachwedd 2021.

6. Darpariaeth Cyngor Gwynedd

Mae gan Wunedd gymysgedd o ran darpariaeth toiledau. Ar hyn o bryd, rydym yn darparu 63 o doiledau cyhoeddus traddodiadol a weithredir gan y Cyngor, yn ogystal â 35 o gyfleusterau toiledau cymunedol. Mae rhan fawr o'r ardal hefyd yn rhan o Barc Cenedlaethol Eryri sydd hefyd yn darparu cyfleusterau toiledau.

Yn Atodiad 1 ceir rhestr o'r ddarpariaeth bresennol yng Ngwynedd.

7. Beth mae Gwynedd yn ei wneud ar hyn o bryd?

Cynllun Partneriaethu Cyngorau Cymuned a Thref

Yn dilyn Ymarfer Ymgysylltu Her Gwynedd yn 2016, adolygodd y Cabinet ei benderfyniad i gyflawni'r toriad o £244,000 yn y gwasanaeth drwy wireddu Cynllun Partneriaethu arfaethedig gyda Chynghorau Tref a Chymuned er mwyn cadw mwyafrif toiledau presennol y Sir yn agored i'r dyfodol.

Datblygwyd y cynllun fel trefniant amgen i'r penderfyniad a gymerwyd i gau hyd at 50 o doiledau fel rhan o'r gyfundrefn o doriadau. Ymgynghorwyd gyda'r holl Gyngorau Cymuned a Thref yng Ngwynedd i ganfod os oedd digon o ddiddordeb mewn gweithio mewn partneriaeth gyda ni i gadw'r toiledau yn agored. Mae'r Cynllun Partneriaeth yn gweithio drwy i'r Cyngorau Cymuned a Thref gyfrannu yn flynyddol neu'n dymhorol tuag at gostau rhedeg y toiledau.

Mae hyd at 63 o doiledau bellach wedi cael eu cadw yn agored gyda chymorth Cyngorau Tref a Chymuned ac eraill.

Gweithio gydag eraill

Lle nad oedd hi'n bosib i'r Cyngorau Cymuned a Thref gyfrannu yn ariannol at gadw'r cyfleusterau yn agored yn eu hardaloedd, mae'r Cyngor wedi ceisio gweithio gydag eraill, h.y. partneriaid trydydd sector, busnesau preifat a grwpiau cymuned lleol i gadw'r ddarpariaeth yn agored yn eu hardaloedd lleol.

Er enghraifft yn Y Friog sefydlwyd grŵp cymunedol lleol ac mae gwaith yn mynd rhagddo, ac mae cymunedau eraill hefyd wedi datgan fod ganddynt ddiddordeb i ddatblygu'r ffordd yma o weithio ymhellach.

Astudiaeth Achos Y Friog

Roedd pentref arfordirol Y Friog yn wynebu colli eu darpariaeth toiled. Fe wnaeth y Cyngor gymryd pob cyfle posib i siarad gyda thrigolion a'r cyngor cymuned am yr her ariannol oedd yn eu hwynebu i gadw'r ddarpariaeth yn agored. Cynhaliwyd cyfarfodydd cyhoeddus i wrando ar bryderon y gymuned ac i gael eu barn.

O ganlyniad, daeth grŵp o drigolion at ei gilydd a ffurfio Ymddiriedolaeth Mwynderau Y Friog. Trwy weithio gyda'r Ymddiriedolaeth cawsom gyfle i ddod o hyd i ateb hirdymor i sicrhau dyfodol y ddarpariaeth o doiled yn y pentref. Datblygwyd cynllun peilot a olygai fod yr Ymddiriedolaeth wedi cymryd cyfrifoldeb am y toiledau. I sicrhau ein bod yn gallu cefnogi'r grŵp i lwyddo gyda'r fenter penderfynwyd y byddai'r Cyngor yn dal i fod yn gyfrifol am yr adeilad yn y tymor byr. Roedd hyn i sicrhau y gallem gefnogi'r grŵp fel eu bod yn ddigon cydnerth i ddarparu'r gwasanaeth.

Mae wedi bod yn brofiad cadarnhaol i'r Cyngor o ran gweithio gydag eraill i gael canlyniad cynaliadwy. O ran cynllunio ar gyfer yr hirdymor, mae'r Cyngor wedi cytuno i drosglwyddo'r asedau ar brydlles i'r Ymddiriedolaeth o Chwefror 2019, gyda system barhaus yn ei lle i adolygu.

Cynllun Grantiau Toiledau Cymunedol

Caiff y Cynllun Grantiau Toiledau Cymunedol ei ariannu a'i reoli gan Gyngor Gwynedd. Mae'r Cynllun yma yn caniatáu i aelodau o'r cyhoedd i ddefnyddio cyfleusterau toiled mewn ystod o sefydliadau lleol cymeradwy yn ystod eu horiau agor. Darperir y cyfleusterau yn rhad ac am ddim a heb unrhyw ddisgwyliad y bydd defnyddwyr yn prynu nwyddau neu wasanaethau pan fyddant yn yr eiddo. Bydd angen i bob eiddo sy'n cymryd rhan i gadw eu toiledau yn ddiogel, glân, hygrych a gyda digon o nwyddau. Yr uchafswm grant yw £500 y flwyddyn i bob lleoliad. Ar hyn o bryd mae gennym 35 eiddo ar draws Gwynedd sy'n cymryd rhan yn y cynllun ynghyd â rhestr aros.

Rhaid i'r darparwr gwasanaeth arddangos o leiaf un arwydd a ddarperir gan Gyngor Gwynedd ar ei ffenestr(i) neu ddrws (drysau) i ddangos ei fod yn aelod o'r cynllun fel bod y cyhoedd yn gwybod bod ganddynt hawl i ddefnyddio'r toiledau. Rydym wedi cael peth adborth yn dweud nad yw'r cyhoedd yn gyffredinol yn ymwybodol o'r cynllun.

Gwella Cyfleusterau drwy Arian Grant

Hyd yma rydym wedi llwyddo i ddenu hyd at £300,000 mewn arian grant i ymgymryd â gwaith gwella ar rai cyfleusterau cyhoeddus. Bydd arian o'r Cymorth Buddsoddi mewn Amwynderau Twristiaeth yn talu am waith gwella mewn tri thoiled cyhoeddus ym Methesda, Y Bala a Beddgelert.

Ymhellach, mae arian hefyd wedi ei sicrhau o'r Gronfa Datblygu Cymunedau Gwledig i uwchraddio'r cyfleusterau ac i wella effeithlonrwydd ynni yn y toiledau ym Mhenllyn, Caernarfon; Marian y De, Pwllheli; Queen's, Harlech; y Cei, Abermaw a'r Ganllwyd. Bwriedir ymgymryd â'r gwaith yma yn ystod 2019/20.

Byddwn yn anelu i edrych am ffyrdd o ddenu rhagor o grantiau gan weithio gydag eraill i ddenu arian grant i wella safon a chynaliadwyedd y cyfleusterau.

“Changing Places”

Nid yw toiledau safonol hygrych yn cyfarch anghenion pobl anabl i gyd. Mae pobl gydag anabledau dysgu lluosog ynghyd a phobl gydag anabledau corfforol eraill fel anaf i'r asgwrn cefn, dystroffi cyhyrau a sglerosis gwasgaredig yn aml angen cyfarpar ychwanegol a gofod er mwyn iddynt allu defnyddio'r toiledau yn gyffyrddus ac yn ddiogel. Mae'r anghenion yma yn cael ei gyfarch gan doiledau 'Changing Places'. Yma yng Ngwynedd mae'r ddarpariaeth gyntaf o 'changing place' newydd ei agor yn y Stesion Rheilffyrdd Ffestiniog ac Eryri yng Nghaernarfon.

Mapio Lleoliadau

Mae hwn yn rhan bwysig o'n strategaeth fel bod pobl sydd angen mynd i doiled yn gallu cael gwybodaeth yn hawdd am y lleoliad, amseroedd agor, hygrychedd a'r math o gyfleusterau sydd ar gael.



Datblygodd Llywodraeth Cymru'r logo yma fel bo trigolion ac ymwelwyr yn gallu ei adnabod yn hawdd ble bynnag y byddant yng Nghymru ac fe argymhellwyd fod awdurdodau lleol yn ymgorffori'r logo fel rhan o'u hymgrych i godi ymwybyddiaeth am y toiledau gall y cyhoedd eu defnyddio.

Un o ofynion eraill y strategaeth hon yw paratoi set ddata yn ôl manyleb benodol a'i bod ar gael fel data agored ar ein gwefan. Unwaith y byddwn wedi adnabod y toiledau gaiff eu hysbysebu fel rhai sydd ar gael i'w defnyddio gan y cyhoedd yn gyffredinol, bydd y set ddata yn cael ei defnyddio gan system Llywodraeth Cymru a'i huno gyda setiau data awdurdodau lleol eraill i lunio set ddata toiledau cenedlaethol ar gyfer map Lle. Mae Lle yn borth-daear sy'n hyb ar gyfer data a gwybodaeth am amrywiaeth eang o bynciau, ond yn bennaf ynglŷn â'r amgylchedd. Bydd Lle yn cynhyrchu mapiau Cymru gyfan ar y setiau data a ddarparwyd a gellid eu ffurfweddu i ganolbwyntio ar un ai'r darlun cenedlaethol neu ar ardaloedd mwy lleol. Bydd y data ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg ac fel gwasanaeth data agored sy'n hygyrch i bawb. Dyma'r ddolen i borth Lle:

<http://lle.gov.wales/home>

Bydd y Cyngor yn adolygu ac yn diweddarau data Lle Llywodraeth Cymru yn flynyddol i ganiatáu mynediad i'r wybodaeth ddiweddaraf i drigolion ac ymwelwyr.

8. Beth wnaethom ni ei ddysgu o gynnal yr Asesiad o Angen?

Cynhaliodd Cyngor Gwynedd ei asesiad o angen er mwyn sicrhau bod cymaint o bobl â phosib yn medru ymgysylltu â'r broses. Cyflawnwyd hyn drwy gydlynw gwybodaeth feintiol sydd yn bodoli'n barod ac fe ymgynghorwyd â chymaint o sefydliadau a budd-ddeiliaid y gwyddys y byddai a buddiant yn narpriaeth toiledau ag oedd yn bosib.

Mae Cyngor Gwynedd wedi cynnal asesiad o angen drwy:

- Holiadur Toiledau Cyhoeddus:
- Ymgynghoriad "Pa wasanaethau sy'n bwysig i chi?"
- Grwpiau Nodweddion Cydraddoldeb
- Adborth Cynghorau Cymunedau a Thref
- Proffil Gwynedd
- Asesiad Cydraddoldeb

Proffil Gwynedd

Anghenion Poblogaeth

Yn ôl amcangyfrifon Poblogaeth ONS mae poblogaeth Gwynedd yn 123,742. Mae 23,410 o'r boblogaeth o dan 18 oed a 27,971 yn 65 oed neu hŷn. Mae 61,335 o'r boblogaeth yn ddynion a 62,407 yn ferched.

Mae'r ONS hefyd yn darparu rhagolygon poblogaeth. Mae'r rhagolygon yma yn amcangyfrif cynnydd o tua 10,000 o bobl yng Ngwynedd dros yr 20 mlynedd nesa. Ond, nid ydym yn disgwyl i'r cynnydd yma fod yn gyson ar draws grwpiau oedran. Rydym yn disgwyl gweld cynnydd yn y boblogaeth 0-15 oed o 5.6%, gostyngiad o 7.4% yn y boblogaeth 40-64 oed a chynnydd o 59.3% yn y boblogaeth 80 oed a hŷn. Mae hyn yn dangos cynnydd enfawr yn grwpiau mwyaf bregus cymdeithas - pobl ifanc a phobl hŷn.

Anghenion Iechyd

Mae disgwyliad oes dyn yng Ngwynedd yn 78.8 oed, tra bod disgwyliad oes merched adeg yn 83.1 oed.

Yn ôl ffigyrau Daffodil Llywodraeth Cymru mae gan 17,171 o drigolion Gwynedd 18 oed a drosodd salwch hirdymor cyfyngedig. Mae gan dros 4,500 o drigolion Gwynedd 65 oed a drosodd problemau gyda'u pledren.

Yn ôl elusen [crohn's & colitis uk](#) mae gan o leiaf 300,000 o bobl yn y DU Clefyd Crohns neu Colitis Ulcerative, a adnabyddir fel 'Inflammatory Bowel Disease' (IBD).

Yn ôl ymateb gan Crohn's & Colitis UK i'r Bil Iechyd Cyhoeddus (Cymru), dywedodd 96% o'r sawl a ymatebodd i arolwg gan Crohn's & Colitis UK y dylai fod dyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru i greu a chyhoeddi strategaeth toiledau lleol. Dywedodd 40% eu bod yn cefnogi hynny oherwydd eu hangen am fynediad ar frys ac yn rheolaidd i doiledau.

Holiadur Toiledau Cyhoeddus

Lansiwyd Holiadur Toiledau Cyhoeddus gan y Cyngor er mwyn canfod gwybodaeth a fydd yn eu helpu i adeiladu darlun o anghenion y gymuned, ac i helpu paratoi Strategaeth Toiledau Lleol.

Roedd cyfle i drigolion a sefydliadau gymryd rhan:

- Ar-lein drwy ymweld â gwefan www.gwynedd.llyw.cymru/ymgyngori
- Holiadur papur a oedd ar gael drwy Siop Gwynedd, llyfrgelloedd a chanolfannau hamdden y Cyngor
- Anfon llythyr neu e-bost gydag unrhyw adborth neu sylwadau.

Defnyddiwyd ystod eang o ddulliau i hyrwyddo a chodi ymwybyddiaeth o'r cyfleoedd i gymryd rhan yn yr arolwg gan gynnwys:

- cyhoeddi datganiad i'r wasg a ddefnyddiwyd fel sail i erthyglau yn y papurau newydd lleol a rhanbarthol (Daily Post, Herald, Bangor Mail, Cambrian News, Y Cyfnod, Chronicle, a nifer o Bapurau Bro'r sir);
- ymgyrch ragweithiol ar y cyfryngau cymdeithasol a oedd yn cynnwys cyfres gyson o negeseuon a hyrwyddwyd drwy gyfrifon Twitter, Facebook y Cyngor a drwy sawl partner;
- cyhoeddi erthygl yn newyddlen 'Rhaeadr' i aelodau etholedig Cyngor Gwynedd
- cylchredeg manylion yr ymgyngoriad i sawl corff, grŵp nodwedd a grŵp anodd eu cyrraedd, ei raeadru i'w haelodau gan gynnwys aelodau:

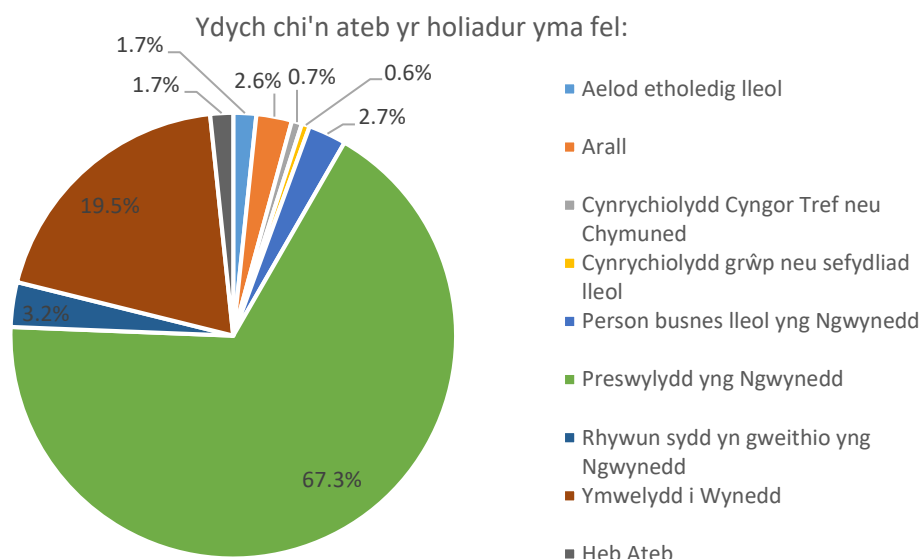
- Grŵp Cyswllt y Trydydd Sector yng Ngwynedd;
- Cyngorau Cymuned a Thref
- Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd a Môn;
- Ffermwyr Ifanc;
- Undeb Myfyrwyr Prifysgol Bangor;
- Yr Urdd;
- Age Cymru Gwynedd a Môn;
- sefydliadau celfyddydol;
- sefydliadau amgylcheddol
- Grŵp Craidd Cydraddoldeb Gwynedd
- Pobl ifanc gan gynnwys pobl ifanc LGBT+ (GISDA),
- Pobl Anabl - Menter Fachwen
- Cyngor Pobl Hŷn Gwynedd
- Cynrychiolwyr sector busnes Gwynedd. e.e.

<http://www.gwyneddbusnes.net/html/singleton/228/cy-GB>

Gweler canlyniadau llawn yr holiadur yn **Atodiad 2**

Pwy atebodd yr Holiadur Toiledau Cyhoeddus?

Cafwyd 1,202 o ymatebion. Roedd rhan fwyaf o'r atebwyr yn Breswylwyr Gwynedd (67.3%) ac ymwelwyr i Wynedd (19.5%).



Roedd rhan fwyaf o'r atebwyr (47.7%) yng ngrŵp oedran 45-64 oed. Cafwyd llai na 4% o atebion gan grŵp oedran o dan 25. Mae hynny yn isel o gymharu â 21.6% o'r boblogaeth yng Ngwynedd yn o dan 25 oed.

O'r unigolion wnaeth lenwi'r holiadur roedd:

Rhyw	Nifer	Canran
Dynes/Benyw	755	62.8%
Dyn/Gwryw	380	31.6%
Gwell gennyf beidio â dweud	34	2.8%
Heb Ateb	23	1.9%
Arall	10	0.8%
Cyfanswm	1202	100.0%

Mae'r tabl isod yn dangos nifer a chanran yr ymatebwyr a nododd eu bod yn ystyried eu hunain yn anabl o dan Adran 6 (1) o Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Dewisodd 100 o unigolion beidio ateb y cwestiwn neu ddewis yr opsiwn 'gwell gennyf beidio â dweud'. Er nad oes modd gwneud cymhariaeth uniongyrchol, yn ôl Cyfrifiad 2011 mae 9.7% o bobl Gwynedd wedi datgan fod ganddynt gyflwr sy'n "cyfyngu'n sylweddol ar eu gweithgareddau dydd i ddydd" sy'n cymharu gyda 9% o ymatebwyr yr holiadur a nododd eu bod yn ystyried eu hunain yn anabl.

A ydych chi'n ystyried eich hun yn berson anabl?	Nifer	Canran
Nac ydw	994	82.7%
Ydw	108	9.0%
Gwell gennyf beidio â dweud	82	6.8%
Heb Ateb	18	1.5%
Cyfanswm	1202	100.0%

Prif Negeseuon

Pa mor aml caiff toiledau cyhoeddus eu defnyddio?

Ar gyfer yr holiadur, mae 'toiledau cyhoeddus' yn golygu toiledau cyhoeddus a thoiledau sy'n rhan o gynllun grant toiledau cymunedol e.e. mewn caffis neu siopau. Mae'n amlwg o'r holiadur fod toiledau yn ddarpariaeth bwysig i'r atebwyr yn gyffredinol, gyda 54.4% yn dweud eu bod yn eu defnyddio'n ddyddiol neu'n wythnosol. Er hynny, nododd 8.9% o bobl o dan 25 oed nad ydynt 'Byth' yn defnyddio toiledau cyhoeddus o gymharu â 2.3% yn gyffredinol. Hefyd, nododd 13.3% o bobl o dan 25 oed eu bod yn defnyddio'r toiledau yn 'Ddyddiol' o gymharu â 17.3% yn gyffredinol.

Ydi'r oriau agor yn addas?

Dywedodd 70.6% fod yr oriau agor y ddarpariaeth yn addas, ond roedd negeseuon clir o'r sylwadau fod darpariaeth dymhorol yn amhoblogaidd yn enwedig mewn lleoliadau gwledig. Roedd nifer o'r sylwadau yn cyfeirio at yr angen i ymestyn oriau agor, gan nodi fod nifer yn cau llawer rhy gynnar gyda'r nos neu heb agor ddigon cynnar yn y bore.

Roedd 38% o bobl sydd wedi datgan bod ganddynt anabledd o dan adran 6 (1) o Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yn nodi nad yw oriau agor toiledau cyhoeddus yn addas iddynt, o gymharu â 26% yn gyffredinol.

Ydi'r cyfleusterau yn addas ar gyfer newid plant?

Nododd 73.6% o ymatebwyr nad yw'r cyfleusterau yn addas ar gyfer newid plant. Nododd nifer o'r sylwadau nad oedd digon o unedau newid ar gael, a bod y rhai sydd yn bodoli eisoes angen eu moderneiddio.

Ydi'r cyfleusterau yn hygyrch?

Roedd 16.7% o bobl sydd wedi datgan bod ganddynt anabledd o dan adran 6 (1) o Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yn nodi nad yw'r cyfleusterau yn hygyrch iddynt, o gymharu â 6.7% yn gyffredinol.

A oedd yna unrhyw nodwedd cydraddoldeb yn effeithio'n benodol ar ba mor addas yw'r toiledau?

Gweler o'r tabl isod mai'r 3 prif nodwedd cydraddoldeb sy'n effeithio ar ba mor addas yw'r toiledau yw Anabledd, Oed, a Rhyw.

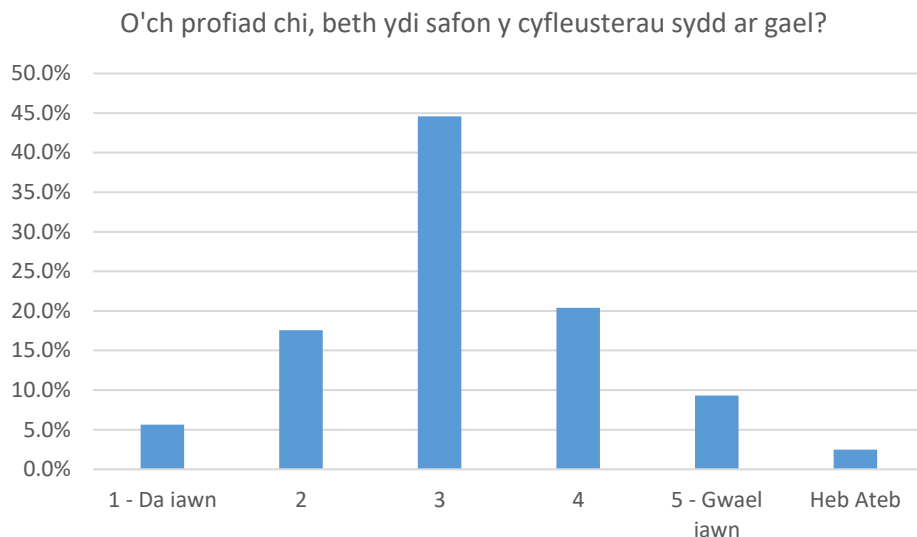
	Nifer o atebion	%
Anabledd	124	10.3%
Oed	119	9.9%
Rhyw	77	6.4%
Beichiogrwydd/Mamolaeth	22	1.8%
Cyfeiriadedd Rhywiol	9	0.7%
Trawsrywiol	8	0.7%
Crefydd	7	0.6%
Hil	3	0.2%

*Roedd modd dewis mwy nag un ateb

Derbyniwyd sylwadau nad yw'r cyfleusterau yn addas i drigolion gydag anableddau, a chyflyrau meddygol penodol e.e. cyflwr bowel/pledren.

Beth ydi safon y cyfleusterau sydd ar gael?

Yn gyffredinol, nododd 44.6% sgôr o 3 ar gyfer safon y cyfleusterau. Roedd 29.4% yn nodi sgôr o 4 neu 5, sef Gwael/Gwael iawn.



Beth sy'n dda am y ddarpariaeth toiledau cyhoeddus?

Roedd 26.5% o sylwadau yn nodi fod argaeledd y cyfleusterau yn dda, a 9.9% yn nodi eu bod mewn lleoliadau da. Roedd nifer o'r sylwadau yn nodi fod y toiledau yn hanfodol i wahanol bobl:

- Trigolion Gwynedd (6.6%),
- Ymwelwyr (4.6%),
- Teuluoedd a phlant (3.0%)
- sydd â chyflwr iechyd penodol (2.1%)
- henoed (1.3%)

Gweler sylwadau llawn yn Atodiad 2

Beth ellir ei wella o ran y ddarpariaeth toiledau cyhoeddus?

Y prif sylw o ran beth ellir ei wella o ran y ddarpariaeth oedd hylendid y cyfleusterau. Roedd 24.1% o'r sylwadau yn nodi bod angen sicrhau cyflenwad o nwyddau ymolchi addas ac angen gwella neu foderneiddio cyfleusterau a'u goleuo'n well.

Roedd 16.1% o'r sylwadau yn nodi'r angen i gynyddu neu amddiffyn nifer y toiledau cyhoeddus sy'n agored. Roedd 12.5% o'r sylwadau yn nodi bod angen adolygu cyfnodau neu oriau agor a chau.

Gweler sylwadau llawn yn Atodiad 2

Ydi pobl yn ymwybodol o unrhyw fusnesau lleol sydd yn rhan o'r cynllun grant toiledau cymunedol?

Yng Ngwynedd, mae 35 o fusnesau a sefydliadau lleol yn rhan o gynllun toiledau cymunedol. Golygai hyn y gallai unrhyw un o'r cyhoedd ddefnyddio'u cyfleusterau. Nododd 76.9% o atebwyr nad oeddynt yn ymwybodol o unrhyw fusnesau lleol sydd yn rhan o'r cynllun.

	Nifer	%
Heb Ateb	38	3.2%
Nac ydw	925	77.9%
Ydw	239	19.9%
Cyfanswm	1202	100.0%

Pa mor hawdd ydi darganfod toiled cyhoeddus pan mae angen?

Nododd 36.5% fod hi'n 'Anodd' neu'n 'Anodd iawn' darganfod toiled cyhoeddus, a dim ond 19.7% a nododd ei bod yn 'Hawdd' neu'n 'Hawdd iawn'. Roedd gweddill yr atebion yn 'Ddim yn hawdd nac yn anodd' neu heb ateb y cwestiwn.

Nododd 78.5% o atebwyr hoffent ddarganfod ble mae'r toiledau cyhoeddus agosaf drwy ddefnydd o arwyddion.

Ymgynghoriad "Pa wasanaethau sy'n bwysig i chi?"

Cynhaliwyd ymgynghoriad "Pa wasanaethau sy'n bwysig i chi?" gan Gyngor Gwynedd yn ystod Hydref 2018. Pwrpas yr ymgynghoriad oedd egluro'r sefyllfa ariannol sy'n wynebu'r Cyngor i bobl a sefydliadau Gwynedd; Yn ogystal â chynnig cyfle i bobl a sefydliadau Gwynedd i ddweud eu dweud ar pa wasanaethau mae'r Cyngor yn eu darparu sydd fwyaf pwysig iddynt.

Ymgynghorwyd â dros 2,400, ac yn gyffredinol dros y sir, nid oedd toiledau cyhoeddus ddim yn flaenoriaeth uchel (safle 44 allan o 59). Er hynny, roedd toiledau cyhoeddus yn safle 11 (o 59) gyda phobl dros 65 oed, a safle 25 (o 59) gyda phobl gydag anabledau.

Roedd ardal Tywyn yn cynnwys 'Toiledau cyhoeddus' (safle 5), yn eu deng blaenoriaeth uchaf. Mae 'Toiledau Cyhoeddus' yn cael eu gosod yn uwch o lawer (20 safle neu fwy) na chanlyniadau Gwynedd yn ei gyfanrwydd.

O safbwynt y 10 gwasanaeth a osodwyd isaf o'r 59, gweler ambell i wahaniaeth ym mhob ardal lleol o gymharu â Gwynedd gyfan. Roedd ardal Bangor, Caernarfon a Dyffryn Nantlle yn gosod 'Toiledau cyhoeddus' yn ymysg y 10 isaf.

Roedd toiledau cyhoeddus yn safle 51 gan grŵp oedran o dan 25 o gymharu â'r ymatebion yn eu cyfanrwydd. I'r gwrthwyneb, roeddent yn safle 11 gan yr ymatebwyr dros 65 oed, sydd yn llawer iawn uwch (20 safle neu uwch) o ran pwysigrwydd na'r ymatebion yn eu cyfanrwydd.

Grŵp Hunan Adfocatiaeth

Nododd y grŵp bod angen edrych ar eu hól ac nid oeddent eisiau gorfod talu i'w defnyddio er yn gwybod y byddai'n helpu efo'r costau.

Cyngor Pobl Hŷn Gwynedd

Mae toiledau cyhoeddus yn un o'r gwasanaethau pwysicaf i'r grŵp yma. Nododd y grŵp fod angen digon o doiledau mewn mannau cyhoeddus er mwyn galluogi pobl hŷn i fynd allan a theithio â hyder.

Grŵp Craidd Cydraddoldeb

Ymgynghorwyd â Grŵp Craidd Cydraddoldeb sy'n cynrychioli'r grwpiau canlynol:

- Grŵp Ffoaduriaid;
- Cytûn;
- Grŵp Mynediad Meirionnydd;
- Cyngor Pobl Hŷn;
- Men's Sheds Caernarfon;
- Hunaniaith;
- Bangor Indians and Friends Association;
- Unique Transgender Network;
- Council of Sign Sight Sound;
- Gwasanaeth Eiriolaeth Annibynnol Gogledd Cymru;
- Canolfan Cymorth Dioddefwyr;
- Canolfan Islamaidd Bangor

Roedd y Grŵp yn gweld toiledau cyhoeddus yn hynod bwysig i bobl hŷn, teuluoedd ifanc a phobl anabl. Roedd y grŵp yn ffafrio grant i fusnesau lleol ond bod angen hysbysebu mwy arnynt ac ehangu'r nifer a fyddai'n caniatáu gwell cyfleusterau a lle newid mwy addas i bobl gydag anghenion ychwanegol. Roedd y Grŵp yn nodi ei fod yn iawn i bobl dalu am ddefnyddio'r cyfleusterau.

Grŵp LGBT+ GISDA

Ymgynghorwyd â Grŵp LGBT+ GISDA. Nododd rhai bod angen i'r Cyngor ddarparu toiledau 'gender neutral' a bod y cyfleusterau ar hyn o bryd yn anaddas, yn fudr ac yn cau yn rhy gynnar.

Cynghorau Tref a Chymuned

Drwy weithio mewn partneriaeth gyda Chynghorau Tref a Chymuned, mae'r Cyngor yn derbyn gwybodaeth am anghenion eu cymunedau. Mae'r Cyngor wedi derbyn sylwadau fod cyfleusterau mewn rhai o'r cymunedau mewn cyflwr gwael, a bod angen eu huwchraddio. Mae'r sylwadau eraill yn nodi fod angen ymestyn oriau agor, a bod y ddarpariaeth ar gael drwy'r flwyddyn.

Twristiaeth

Yn yr Holiadur Toiledau Cyhoeddus, nododd sefydliadau twristiaeth fod toiledau'n hanfodol ar gyfer ymwelwyr, a bod angen iddynt fod ar agor drwy'r flwyddyn. Mae'r sector twristiaeth yn un bwysig iawn i Wunedd. Dangosodd yr adroddiad STEAM bod dros 7.25 miliwn o dwristiaid wedi ymweld â Gwynedd yn 2017, nifer sydd wedi cynyddu yn flynyddol ers 2012.

9. Beth fyddwn ni'n ei wneud?

Rhaid i ni gydnabod nad oes unrhyw atebion sydyn a bod mesurau cyni yn golygu bydd y Cyngor yn parhau i wynebu pwysau ariannol ond mae'r Cyngor yn ymrwymo i'r isod i liniaru'r bylchau rhwng y ddarpariaeth toiledau sydd ar gael a'r angen a nodwyd:

Darpariaeth o gyfleusterau glân, diogel wedi eu cynnal yn briodol

Bydd y Cyngor yn adolygu ei waith glanhau a safonau yn gyfnodol i sicrhau'r ddarpariaeth fwyaf effeithlon ac effeithiol o fewn yr adnoddau a ddyrannwyd gan hefyd adolygu oriau agor cyfleusterau mewn lleoliadau allweddol. Yn ogystal, bydd yn cynnal archwiliad o'r cyfleusterau newid i fabanod sydd ar gael ac yn ymdrechu i gynyddu argaeledd ble fo hynny'n

bosib ac yn ymarferol. Fe fydd y Cyngor yn parhau i weithio gyda'r Heddlu, Diogelwch Cymunedol a thrigolion, grwpiau cymunedol ac eraill i sicrhau bod y cyfleusterau mor ddiogel â phosib.

Uchafu argaeledd toiledau drwy bartneriaeth a darpariaeth arall

Parhau i weithio gyda chymunedau i gynnal y cynllun partneriaeth cyfredol a pharhau i weithio gyda busnesau lleol i hyrwyddo defnyddio eu cyfleusterau toiled yn well dan y Cynllun Grant Cymunedol yn enwedig mewn ardaloedd ble y gall fod bwlch mewn darpariaeth. Byddwn yn gwneud hyn drwy:

- Gwefan a chyfryngau cymdeithasol
- Gwell arwyddion i'r busnesau fydd yn cynnwys y logo a bennwyd gan Lywodraeth Cymru
- Rhestr o'r eiddo ar safleoedd twristiaeth.

Hysbysu a hyrwyddo gwybodaeth am ddarpariaeth toiledau drwy wefannau a chyfryngau eraill

Mae mapio lleoliadau yn rhan bwysig o'n Strategaeth. Rydym eisiau i'r bobl hynny sydd am ymweld â'r toiled i fedru cael mynediad hawdd i wybodaeth am y lleoliad, amseroedd agor, hygyrchedd a'r math o gyfleusterau sydd ar gael. Croesawn yn gynnes benderfyniad Llywodraeth Cymru i greu, gyda chefnogaeth awdurdodau lleol, map ar-lein o'r holl gyfleusterau toiled presennol sydd ar gael i'r cyhoedd eu defnyddio yng Nghymru. Bydd y map yma nid yn unig yn helpu pobl i ddod o hyd i doiledau lleol ond hefyd yn ei gwneud hi'n haws i gynllunio ar gyfer teithiau pellach. Bydd y Cyngor yn darparu'r wybodaeth ddiweddaraf i sicrhau fod yr holl doiledau yng Ngwynedd wedi eu cynnwys yn y map cenedlaethol hwn.

Byddwn hefyd yn darparu dolen uniongyrchol i'r map cenedlaethol ar ein gwefan, pan fydd ar gael. Y ddolen i borth Lle, ble gellir gweld y map yw: <http://lle.gov.wales/home?lang=cy>

Byddwn yn adolygu'r cyfleusterau sydd wedi eu cynnwys yn rheolaidd o leiaf bob dwy flynedd, yn unol â'n hadroddiadau cynnydd a'r cyfnodau adolygu Strategaeth, fel y manylir isod. Os ydym yn clywed am newidiadau i argaeledd cyfleusterau, fel rhai'n cau neu newid amser agor, neu yn wir fusnesau newydd ble caniateir defnyddio'r cyfleusterau, byddwn yn diweddarau'r wybodaeth yn amserol yn hytrach nag aros tan y dyddiad adolygu.

Cyfleusterau sy'n hawdd dod o hyd iddynt gydag arwyddion cyfeiro da ac arwyddion gwybodaeth cyfleusterau unigol

Bydd sticer y logo toiled yn cael ei arddangos ar y busnesau hynny sydd ar hyn o bryd yn gweithredu dan y cynllun grant cymunedol ac ar adeiladau Cyngor perthnasol sydd wedi eu mapio. Yn ogystal, rhoddir ystyriaeth i wella'r pyst arwyddion i gyfeirio'r cyhoedd i'r toiledau sydd ar gael mewn lleoliadau allweddol fel hybiau trafniadaeth yn y Sir.

Asesu argaeledd a dosbarthiad cyfleusterau yn seiliedig ar alw

Yn ddelfrydol, dylid trefnu dosbarthiad adnoddau a chyfleusterau yng Ngwynedd i ymdrin yn effeithiol â phroffil y galw. Gall adolygiad cyfnodol o'r Strategaeth ganolbwyntio ar broffil y galw i nodi newidiadau a allai uchafu effeithiolrwydd y gwasanaeth a ddarperir.

Darpariaeth gynaliadwy o fewn y gyllideb sydd ar gael

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i gynaliadwyedd drwy ei gynllun rheoli carbon ac o fewn ei weithrediadau sy'n cynnwys darpariaeth cyfleusterau toiledau. Trwy'r arian grant y derbyniwyd hyd yma rydym wedi sicrhau a byddwn yn parhau i sicrhau y rhoddir ystyriaeth i faterion amgylcheddol wrth wella neu ailwampio cyfleusterau, er enghraifft y cyfleusterau diweddar a ailwampwyd oedd pan gafodd y goleuadau eu gwella yn y cyfleusterau hyn drwy osod goleuadau LED.

10. Adolygu, Adrodd a Diwygio

Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol gynnal adolygiadau rheolaidd o'r Strategaeth leol a darparu adroddiadau cynnydd. Dylid gwneud y rhain bob dwy flynedd, ac eithrio pan fo etholiadau awdurdodau lleol ac ar yr adegau hynny dylid cynnal adolygiad cyn pen blwyddyn o'r etholiad gan un ai ail-ddrafftio'r Strategaeth neu ddarparu adroddiad cynnydd interim.

Yn y tabl isod, nodir yr amserlen ar gyfer y gwaith adolygu a fwriedir a'r cylch adrodd:

Adolygiad statudol ac adroddiad cynnydd interim am y cyfnod 30ain Mai 2019 i'r 30ain Mai 2021.	Mehafin i Awst 2021
Sicrhau cymeradwyaeth y Cabinet	Hydref a Thachwedd 2021
Cyhoeddi'r adroddiad cynnydd interim ar ein gwefan	30ain Tachwedd 2021
Adolygu cyn pen blwyddyn o etholiadau llywodraeth leol (5ed Mai 2022).	Erbyn 4ydd Mai 2023
Os oes newidiadau i'r Strategaeth, ail-gyhoeddi'r ddogfen lawn a gymeradwywyd.	Erbyn 3ydd Tachwedd 2023
Os nad oes newidiadau i'r Strategaeth, paratoi adroddiad cynnydd interim am 22ain Tachwedd 2022 i'r 22ain Tachwedd 2024.	Rhagfyr 2024 i Ebrill 2025
Sicrhau cymeradwyaeth y Cabinet	Ebrill / Mai 2025
Cyhoeddi'r adroddiad cynnydd interim ar ein gwefan	Erbyn 22ain Mai 2025
Ailadrodd y broses o adolygu a llunio datganiadau cynnydd interim bob dwy flynedd neu cyn pen blwyddyn i etholiadau awdurdodau lleol	

11. Camau Nesaf

Ydym wedi ymgynghori ar y strategaeth ac wedi diweddarau'r cynnwys o ran y cynnydd a wnaed gyda mapio cenedlaethol ar gyfleusterau toiledau lleol. Ydym hefyd wedi ymgorffori'r argymhellion a wnaed gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau a'r ymatebion i'r ymgynghoriad cyhoeddus i gyfarwyddo'r cynnwys terfynol.

Awduron: Amanda Murray – Rheolwr Prosiect, Priffyrdd a Bwrdeistrefol
Bethan Roberts - Cydlynnydd Cyngorau Cymuned a Grwpiau Cymunedol